

PERFORMATYVUMAS – „Performatyvus“ yra vartojamas apibūdinti pasisakymui, kuris lingvistiškai atlieka veiksmą, kur jis pats nurodo užuot aprašydamas esamą padėtį. Šis terminas yra esminis kalbų jimo veiksmo teorijoje, kuri išplėtojota J.L. Austin knygoje *How to Do Things With Words* (1962). Austin išskiria performatyvumus, arba verbalinius veiksmus, ir konstatuojančius pasisakymus, kurie teigia, kad kažkas yra tiesa ar netiesa.

Austino kalbos kaip performanso suvokimas yra artimas Michailo Bachtino diskurso kaip socialinės interakcijos sampratai ir poststrukturalistinėms kalbos teorijoms: čia atmetama kalbos atitikimo teorija, kai žodžiai tik aprašo daiktus, ir kalba suprantama kaip performatyvinis konvencijų rinkinys.

Poststrukturalistinis performatyvumo suvoktis susikerta su postmoderniu tapatybės kaip performanso rekonceptualizavimu. Filosofė Judith Butler apibrėžia lytį ir identitetą apskritai performanso ir performatyvumo terminais. Butler siekia išjudinti tokias binarines lyties ir seksualumo kategorijas kaip „vyras“ ir „moteris“, „homoseksualus“ ir „heteroseksualus“ pademonstruodama lyties performatyvumą. Lytinis performatyvumas jai nėra pasirinkimo, kokia lytimi šiandien būtis, dalykas. Tai priverstinis išankstinis subjektyvuojančių normų, kurios atgaivina ir sykiu varžo lytinį subjektą, pakartojimas.

Pasak amerikiečių teoretikų, veiksmai, poelgiai, kūno stiliai apibrėžia tapatybes, ir stabilus vientisas subjektas neegzistuoja, t. y. veiksmas neegzistuoja prieš veiksmą. Subjektas niekad nėra galutinis, bet nuolatiniame derybų ir transformavimosi procese. Tad galima teigti, kad nėra „laisvų“ subjektų, kurie egzistuoja už visuomenės normų arba derasi dėl jų iš tam tikro nuotolio. Pasak Butler, subjektas yra kuriamas pasikartojančių normų; jis/ji yra jų efektas. Todėl skirtumas tarp realybės ir performanso neegzistuoja, nes performansas apibrėžia realybę. Lytis tampa nuolatiniu tuo, kas gali būti laikoma realiu, impersonavimu.

Žr. Performansas, lytis ir seksas, Judith Butler.

Literatūra:

Austin, J. L. *How to Do Things With Words*. Cambridge, Mass.: Harvard UP, 1962.

Butler, Judith. *Excitable Speech: A Politics of Performativity*. New York: Routledge, 1997.

Sedgwick-Kosofsky, Eve, Andrew Parker. *Performance and Performativity*. 1995.

A. Tereškinas